

ТЕМА 12: АГРАРНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗЕМЕЛЬНА РЕНТА В УМОВАХ КАПІТАЛІСТИЧНОЇ ЕКОНОМІКИ

**Розробив
к.е.н., доцент Макуха С.М.**

Питання лекції:

- ▶ 1. Аграрні відносини в докапіталістичних формаціях та при капіталізмі
- ▶ 2. Монополія на землю як об'єкт господарювання і диференціальна земельна рента I та II.
- ▶ 3. Абсолютна та монопольна рента.
- ▶ 4. Ціна землі та її динаміка.

31.03.2015

Мета заняття:

З'ясувати

- ▶ як виникає земельна рента;
- ▶ на яких засадах формуються ціни на сільськогосподарську продукцію;
- ▶ чому існує декілька видів ренти;
- ▶ від чого залежить ціна землі.

1 питання

Аграрні відносини у докапіталістичних формаціях та при капіталізмі

Специфічні риси аграрного виробництва

Значна залежність від природних умов

В іншому секторі економіки продукти для харчування створити неможливо

Слово «рента» має латинське походження (лат.-*reddit*a), що в перекладі означає «віддана назад»

Розвиток аграрного виробництва

Аграрні відносини у
докапіталістичних
формаціях

Аграрні відносини
при капіталізмі

Феодална рента

- додатковий продукт, який створювався кріпаками і привласнювався феодалами

Особливості феодалної ренти:

- ▶ базувалась на позаекономічній залежності кріпака від феодала;
- ▶ у формі ренти феодал привласнював увесь додатковий продукт, створюваний кріпаками.

Форми феодалної земельної ренти

Відпрацьовочна (панщина). *Кріпак частину часу працював на панській землі, а решту часу на своїй ділянці*

Продуктова (оброк). *Кріпак весь робочий час працював на своїй ділянці, а частину виробленого продукту віддавав пану у вигляді оброку*

Грошова. *Кріпак не тільки виробляв додатковий продукт, але й реалізовував його на ринку, а частину виторгу передавав феодалу у вигляді ренти.*

Загальні риси аграрних відносин у розвиненій ринковій економіці

- ▶ **Відділення землі як об'єкту власності від землі як об'єкту прикладання капіталу.**
- ▶ **В системі аграрних відносин приймають участь:**
 - землевласник
 - капіталіст-орендар
 - найманий сільськогосподарський працівник

Додаткову вартість у сільському господарстві отримують

Капіталіст-орендатор земельної ділянки отримує середній прибуток на авансований капітал

Найманий сільськогосподарський працівник отримує заробітну плату

Власник земельної ділянки отримує капіталістичну земельну ренту

Капіталістична земельна рента

- ▶ – перетворена форма додаткової вартості, створеної найманими сільськогосподарськими робітниками

За своєю природою земельна рента - це надлишкова додаткова вартість

Коли виникає рента?

- ▶ **з виникненням власності на землю як відповідної формою доходу**
- ▶ **на основі інвестування капіталу у землю (виступає в загальній масі додаткового продукту як надлишок над середнім прибутком)**

В розвинених країнах сільськогосподарське виробництво ведеться

- ▶ повними орендарями (13% усіх земель);
- ▶ фермерами, які додатково орендують чужу землю (54% земель);
- ▶ повними власниками землі (32% земель).

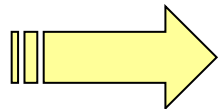

Оренда землі

- форма землекористування за якою власник ділянки землі передає її на певний строк іншій особі (організації) для ведення господарства за винагороду (орендну плату)

Характерні риси орендних відносин

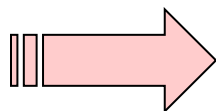
Наявність двох суб'єктів орендних відносин – власника і орендаря

Будуються за принципом повернення - передбачають лише право користування землею.

Платність. Власник передає орендарю потенційну можливість отримати доход

Мають договірний характер

Висновки по першому питанню

- ▶ Феодальна земельна рента, базується на особистій залежності кріпака від феодала і на неекономічному примусі до праці.
- ▶ Додаткова вартість, створена найманим сільськогосподарським робітником, розпадається на земельну ренту власника землі та середній прибуток капіталіста-орендаря.
- ▶ Капіталістична земельна рента – це перетворена форма додаткової вартості.

2 питання

Монополія на землю як об'єкт господарювання і диференціальна земельна рента I та II

31.03.2015

Як утворюється диференціальна земельна рента?

- ▶ Що є **причиною** виникнення земельної ренти?
- ▶ Що є **умовою** існування земельної ренти?
- ▶ Що є **джерелом** земельної ренти?

Види земельної ренти

Диференціальна
земельна рента I та II

Абсолютна земельна рента

Монопольна земельна рента

31.03.2015

Суспільно необхідні витрати на виробництво продукції визначаються

У промисловості

- середніми умовами виробництва **даного продукту**

У сільському господарстві

- умовами виробництва **на гірших землях** (ціни формуються на основі виробництва на гірших ділянках землі)

Як формується диференціальна земельна рента:

Припущення:

- ▶ Розмір ділянок однаковий
- ▶ Обсяг та органічна будова авансованого капіталу однакові
- ▶ Норма додаткової вартості однакова – 100%
- ▶ Природна родючість різна

Утворення диференціальної земельної ренти I (за родючістю та розташуванням)

Ділянки землі	Витрати капіталу	Кількість продукту	Р' середня	Суспільна ціна виробництва		Ринкова ціна продукції		Диф. рента та 1 виду
				1 ч	Уся продукція	1 частина	Уся продукція	
Краща	80с+20v	6	20%	20	120	30	180	60
Середня	80с+20v	5	20%	24	120	30	150	30
Гірша	80с+20v	4	20%	30	120	30	120	-

Причини, умови та джерело існування земельної ренти

- ▶ **Причина** - монополія на землю як об'єкт господарювання.
- ▶ **Умова** - різниця у природній родючості та розташуванні землі й обумовлена цим система ціноутворення.
- ▶ **Джерело** - додаткова вартість, яка створюється неоплаченою працею найманих сільськогосподарських робітників, яка утворює різницю між суспільною й індивідуальною ціною виробництва продукту на різних ділянках землі

Диференціальна земельна рента II

- ▶ поява диференціальної ренти другого виду є наслідком інтенсифікації сільськогосподарського виробництва
- ▶ Диференціальна рента другого виду обумовлена різницею в продуктивності додаткових вкладень капіталу в ділянку землі.

Утворення диференціальної земельної ренти II

Ділянка землі	Витрати капіталу	Кількість продукту	р' середня	Суспільна ціна виробництва		Ринкова ціна продукції		Диф. рента та 1 виду
				1 ч	Уся продукція	1 частина	Уся продукція	
Краща	80с+20v 80с+20v	6 6	20%	20	120	30	180 180	60 60
Середня	80с+20v	5	20%	24	120	30	150	30
Гірша	80с+20v	4	20%	30	120	30	120	-

Хто отримує диференціальну земельну ренту II?

- ▶ 60 грн. – це надприбуток орендаря, отриманий внаслідок інтенсифікації виробництва.
- ▶ **Орендар** - до того часу, коли закінчиться термін оренди або будуть переглянуті умови оренди.
- ▶ **Власник землі** - після перегляду умов угоди оренди.

Висновки по другому питанню

- ▶ 1. Додаткові вкладення капіталу приносять орендарю надприбуток, який вилучає власник землі у вигляді диференціальної ренти другого роду.
- ▶ 2. Диференціальна рента другого роду обумовлена різницею в продуктивності додаткових вкладень капіталу у ділянку землі.
- ▶ 3. Джерелом диференціальної ренти є додаткова праця найманих робітників.

3 питання

Абсолютна та монопольна земельна рента

31.03.2015

Абсолютна земельна рента

- ▶ **Причина** - монополія приватної власності на землю.
- ▶ **Умова** - нижчий органічний склад капіталу в сільському господарстві, чим в промисловості.
- ▶ **Джерело** - праця найманих сільськогосподарських робітників.

Отримують власники абсолютно усіх ділянок землі: кращих, середніх й гірших.

novostey.com->novostey.com

Чому ОСК впливає на масу додаткової вартості?

- ▶ В авансованому капіталі частка змінного капіталу вища, ніж у промисловості, тому при однаковій нормі додаткової вартості маса додаткової вартості буде більшою.

$$M = m^1 \times v$$

Сільське господарство не бере участі у формуванні середньої норми прибутку (перешкоджає монополія приватної власності на землю)

ОСК у сільському господарстві нижчий, ніж у промисловості

- ▶ норма прибутку у сільському господарстві вища, ніж середня норма прибутку в промисловості
- ▶ вартість товарів вища за ціну виробництва.

Надлишок вартості над ціною виробництва привласнює власник землі у вигляді абсолютної ренти.

Формування абсолютної ренти

Авансов. капітал	Додаткова вартість	Вартість	Галузева норма прибутку	Р' середня у промисловості	Ціна виробництва	Абсолютна рента
90с + 10v	10m	110	10	20	120	-
80с + 20v	20m	120	20	20	120	-
70с + 30v	30m	130	30	20	120	-
Сільське госп-во 60с + 40v	40m	140	40	Р' у с/г 40	120	20

Монопольна рента

- ▶ Диференціальну ренту приносять середні та кращі ділянки землі
- ▶ абсолютну – всі ділянки
- ▶ Деякі ділянки приносять їх власникам монопольну ренту. Ці ділянки характеризуються особливими кліматичними умовами, продукти, що на них вирощують, мають унікальні, неповторні властивості, їх неможливо виростити на інших ділянках.

Де джерело монопольної ренти?

- ▶ Південне узбережжя Криму - мускатний сорт винограду «Червоний Камінь»
- ▶ Виноград, який вирощують у французькій провінції Шампань.
- ▶ **Кількість таких продуктів жорстко обмежена, тому їхня ціна має монопольний характер і визначається не витратами, а співвідношенням попиту і пропозиції.**

Земельна власність сама по собі не є причиною існування монопольної ренти. Джерелом монопольної ренти є монопольна ціна.

Висновки по третьому питанню

1. Джерелом абсолютної земельної ренти є праця найманих сільськогосподарських робітників
2. Абсолютну ренту приносять усі ділянки
3. Джерелом монопольної ренти є монопольна ціна

4 питання

Ціна землі та її динаміка.

Для чого купують землю?

Вибір власника грошей:

- ▶ покласти гроші у банк і отримувати дохід у вигляді банківського відсотка
- ▶ Купити землю і отримувати земельну ренту

Власник грошей готовий заплатити за землю таку суму, яка у вигляді ренти принесе дохід, не менший від того, який він може отримати у вигляді банківського відсотка

На ціну землі впливають фактори

рента

норма банківського відсотка

$$\text{Ціна землі} = \frac{\text{рента}}{\text{норма банківського відсотка}} \cdot 100\%$$

Приклад

- ▶ Ділянка землі може принести її власнику 10 000 гривень ренти щорічно
- ▶ Норма банківського проценту складає 10%, ціна землі буде:

$$ЦЗ = \frac{10000}{10} \times 100 = 100000 \text{ грн.}$$

Висновки

- Джерелом земельної ренти є неоплачений труд найманого працівника
- Ціна землі - це капіталізована земельна рента (рента, перетворена на капітал).

Дякую за увагу!

